

A DÉRI MÚZEUM GYŰJTEMÉNYEIBŐL

AZ ERDŐSPUSZTA RITKA, VÉDETT
NÖVÉNYEI

Az Erdőpuszta ritka, védett növényei

Az Erdőpuszta Debrecen környékének különleges tájképi szépségekben bővelkedő vidéke. E homoktalajú terület, mely a várost északról, keletről és délről félkörben öleli, annak a nagy nyírségi hordalékkúpnak a déli lejtője, amit a Tisza és mellékfolyói hoztak létre a pleisztocénkorban.

A jégkorszak végére a magasabb fekvésű területeken homoki tölgyesek, homoki rétek, a homokbuckák közötti mélyedésekben pedig nyírlápok alakultak ki. Ez a mozaikos megjelenésű növénytakaró az erdőirtás, állattartás és földművelés miatt lassan megváltozott. A talajvíz szintje mélyebbre szállt, növelve a buckák közötti mélyedések vízszintjét. Ezeknek a „mélyvizeknek” a lecsapolása fokozta a talaj kiszáradását. Végül a homok a szél hatására több helyen vándorolni kezdett, aminek csak az 1892-ben Amerikából be telepített akácerdőkkel sikerült gátat vetni.

Ma az Erdőpuszták mintegy 10.000 hektárnyi területén panorámautak, halastavak, üdülőközpontok állnak az ide látogatók rendelkezésére. Minthogy e különleges szépségű tájat megismerni vágyók száma egyre nő, diasorozatunkkal azokat a fokozottan védett növényeket szeretnénk bemutatni, melyek az Erdőpuszták legféltettebb kincsei.

1. Bánk: bemutatóház

A bemutatóházat, mely az Erdőpuszták történetét, régészeti, néprajzi értékeit, növény- és állatvilágát bemutató kiállításnak ad otthont, a Felső-tiszai Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaság építette Tóth Dezső tervei alapján. 1981 októberében adták át a látogatóknak.

2. Egyhajúvirág vagy tavaszkerics (*Bulbocodium vernum* L. ssp. *versicolor* Ker.-Gawl.)

Az egyik legkorábban – február–március hónapban – virágzó egyszikű, hagymás növényünk. 5–12 cm nagyságú levelei a virággal együtt jelennek meg. Jégkorszak utáni sztyepp-maradvány növény. **Fokozottan védett!**

3. Tavasz hérics (*Adonis vernalis* L.)

Március–április hónapban virágzó évelő, bokrosodó, kétszikű növény, mely tudományos nevét a görög–latin hitregék istenéről, Adoniszról kapta. Erősen mérgező alkaloidákat tartalmaz. **Védett!**

4. Magyar kökörccsin (*Pulsatilla pratensis* L. ssp. *hungarica* Soó.)

Az Alföld „bennszülött” – endemikus – kora tavaszi, kétszikű, sűrűn fehér szőrös növénye. Levelei szárnyaltak, kezdetben csövesen összehajlók. Március–május hónapban virágzik. **Fokozottan védett!**

5. Magyar nőszirm (Iris *aphylla* L. ssp. *hungarica* (W. et k.) Hegi.)

10–30 cm-es szárú egyszikű, gumós növény, április–május hónapban nyíló, sötét ibolyaszínű virággal. Magyarországon, Szlovákiában, Romániában és Ukrajnában fordul elő. Környékünkön nagyon ritka. **Fokozottan védett növény!**

6. Ezerjófű (*Dictamnus albus* L.)

Május végén nyíló, magasszárú, kétszikű növény. Mirigyszőrei bőségesen választanak ki aromás illatú, éteres olajat, mely könnyen meggyullad. Ezért boszorkányfűnek is nevezik. Érintése bőrgyulladást okoz. Gyógynövény. **Védett!**

Rare Protected Plants of Wooded Pusztas

The Wooded Pusztas is a region near Debrecen, famous for its wonderful scenery. The sandy soil region surrounding the town in a half-circle from the north, east and south is the southern slope of the huge Nyírség alluvial cone, formed by the river Tisza and its feeders in the Pleistocene. By the end of the glacial epoch sandy soil oakwoods, meadows and in the valleys between the sandhills birch marshes appeared. This mosaic-like vegetation changed slowly, due to deforestation, animal farming and agriculture. The ground water level became lower and aridity of the higher parts grew even by the draining of the marshes. Finally the sand began to be drifted by the wind in some parts. This could be stopped only in 1892 by the American acacia woods planted here.

Nowadays on the cca. 10.000 hectares of the Wooded Pusztas panorama stradas, fish-ponds, holiday resorts await the visitors. And as the number of those wanting to see this exceptional region is always growing, we present in this slide series the strictly protected plants, the most carefully guarded treasure of the Wooded Pusztas.

1. Bánk: Exhibition House

The Exhibition House gives home to the historical survey of the Wooded Pusztas, their archeological and folklore treasures, flora and fauna. It was built by the Upper Tisza Region Forest and Timber Works, planned by Dezső Tóth. It was opened for visitors in 1981.

2. Meadow saffron

(*Bulbocodium vernum* L. ssp. *versicolor* Ker.-Gawl.)

One of the plants flowering the earliest – February-March – in Hungary, monocotyledonous, bulbous type. Its leaves are 5–12 cm long and appear together with the flower. It is a postdiluvial remnant of the steppes. **A strictly protected plant!**

3. Spring Adonis (*Adonis vernalis* L.)

A perennial, thick growing, dycotyledonous plant which flowers in March-April. It is named after the god of Greek myth, Adonis. Contains strong toxic alkaloids.

A protected plant.

4. Meadow pasque/flower (*Pulsatilla pratensis* L. ssp. *hungarica* Soó.)

An endemic early spring plant of the Great Plain, dycotyledonous with thick white hair. Its leaves are narrow, pinnate, the sepals lean together in a tube-form. It flowers in March-May. **A strictly protected plant!**

5. Hungarian Iris (*Iris aphylla* L. ssp. *hungarica* (W.et.K.) Hegi.)

Monocotyledonous, tuberous plant with 10–30 cm long stem which brings dark violet blossoms flowering April-May. It can only be found in Hungary, Slovakia, Romania and Ukraina. In our region it is most rare. **A strictly protected plant!**

6. Dittany (*Dictamnus albus* L.)

A long stalked, dycotyledonous plant flowering end of May. Its glandular hairs excrete an ether oil like lemon perfume which is highly flammable. Therefore it is also called witch's herb. If touched, it causes dermatitis. A medicinal plant. **Protected.**

Die seltenen, unter Naturschutz stehenden Pflanzen der Waldpussta

Die Waldpussta der Umgebung von Debrecen ist ein an landschaftlichen Schönheiten ausserordentlich reiches Gebiet. Diese Sandbodenzone, welche die Stadt von Norden, Osten und Süden her halbkreisförmig umfasst, ist das südliche Gefälle des grossen mit Birkengehölz bewachsenen Geschiebekegels, den die Theiss und ihre Nebenflüsse im Pleistozän entstehen liessen. Am Ende der Eiszeit bildeten sich auf den höher gelegenen Flächen Sandeichwälder und Sandwiesen, in den Tiefen zwischen den Sandhügeln dagegen Birkenmoore.

Abholzungen, Tierhaltung und Ackerbau führten langsam zur Veränderung dieser mosaikartig erscheinenden Pflanzendecke.

Der Grunwasserspiegel konnten den Hängen der Anhöhen nicht mehr folgen, senkte sich in die tieferen Erdschichten und hob den Wasserpegel in den Sümpfen zwischen den Hügeln an.

Der Versteppungsprozess ging jedoch forciert weiter, so dass auch die "Birkengewässer" austrockneten. Schliesslich begann der Sand an verschiedenen Stellen zu verwehen, wogegen es mit den 1892 aus Amerika eingeführten und hier angesiedelten Akazienwäldern gelang, dem Einhalt zu gebieten.

Heute umfasst das Waldpusstagebiet ungefähr 10.000 Hektar und dem hierherkommenden Besucher stehen Panoramawege, Fischseen und Erholungszentren zur Verfügung.

Da die Zahl derjenigen, die diese ausserordentlich schöne Landschaft kennenlernen wollen, ständig wächst, wollen wir mit unserer Dia-Bildserie die streng geschützten Pflanzen, die den kostbarsten Schatz der Waldpussta darstellen, vorstellen.

1. Bánk: Vorführungshaus

Dieses Haus, in dem die Ausstellung über die Geschichte der Waldpussta, ihre Pflanzen- und Tierwelt sowie die archäologischen und volkskundlichen Werte beherbergt sind, liess die Wald- und Holzverarbeitende Wirtschaft der Oberen Theiss nach Plänen von Dezső Tóth erbauen.

Im Oktober 1981 wurde es den Besuchern übergeben.

2. Frühlingslichtblume oder Frühlingscherbstzeitlose
(*Bulbocodium vernum* L. ssp. *versicolor* Ker.-Gawl.)

Eine von unseren einkeimblättrigen Zwiebelpflanzen, die am frühesten, schon im Februar oder März, blühen. Ihre 5–12 cm grossen Blätter kommen gemeinsam mit der Blüte hervor. Sie ist ein Überbleibsel der nacheiszeitlichen Steppenpflanzen. **Streng geschützt!**

3. Frühlingsfeuerröschen oder -adonisröschen
(*Adonis vernalis* L.)

Eine im März/April blühende, perennierende, strauchige, zweikeimblättrige Pflanze, die in ihrem wissenschaftlichen Namen nach Adonis, einem Gott der griechisch-lateinischen Mythologie benannt wurde. Sie enthält stark giftige Alkaloide. **Geschützt!**

4. Ungarische Anemone oder Windröschen
(*Pulsatilla pratensis* L. ssp. *hungarica* Soó.)

Diese zweikeimblättrige Frühlingspflanze mit dichter weisser Behaarung ist in der Ungarischen Tiefebene endemisch, sie ist sozusagen die "Eingeborene" dort. Ihre Blätter sind schmalfaserig und emporgeschwungen, im Ansatz biegen sie sich röhrenförmig zusammen. Sie blüht von März bis Mai. **Streng geschützt!**

5. Ungarische Schwertlilie
(*Iris aphylla* L. ssp. *hungarica* (W. et K.) Hegi.)

Eine einkeimblättrige Knollenpflanze mit 10–30 cm Stilhöhe, die im April/Mai eine geöffnete, dunkle veilchenblaue Blüte hat.

Sie kommt nur in Ungarn, der Slowakei, in Rumänien und der Ukraine vor. In unserer Umgebung ist sie sehr selten. **Streng geschützte Pflanze!**

6. Tausendguldenkraut (*Dictamnus albus* L.)

Eine sich Ende Mai öffnende, langstilige, zweikeimblättrige Pflanze. Ihre Drüsenhaare scheiden ausgiebig nach Zitrone duftendes Ätheröl aus, das sich leicht entzündet. Deshalb wird sie auch Hexenkraut genannt. Ihre Berührung erzeugt Hautentzündungen. Sie ist eine Heilpflanze. **Geschützt!**

Orta és fényképezte: Lovas Márton

Készült a Déri Múzeum megbízásából
Magyar Diafilmgyártó Vállalat, 1967

